Memo

Aan
commissie Ruimtelijke Ontwikkeling

Datum
12 januari 2021

Auteur
Chantal Dohmen - Bakkenes

Domein/Team
Domein Ruimte & Domein Economie – Team Beleid

Doel van de memo
Informeren

Onderwerp
Stand van zaken 'Heerlense school'

Aanleiding
Door de samenkomst van onderstaande punten lag er de noodzaak om het gebied van (het raakvlak tussen) Ruimte en Erfgoed te verkennen.

- Vanaf 1 januari 2022 zal de volledige omgang met het cultureel erfgoed geregeld zijn in de Omgevingswet.
- In juni 2019 is het initiatiefvoorstel "Het verhaal van Heerlen en de Heerlense school" aangenomen door de gemeenteraad. Sindsdien werkt de ambtelijke organisatie zoveel mogelijk volgens dit principe.
- Ook is in november 2019 de motie 'Monumentenbeleid' aangenomen
- Er is de afgelopen jaren een steeds terugkerende roep om een gemeentelijke monumentenlijst
- Bij de verschillende ruimtelijke ontwikkelingen lijkt discussieruimte te zijn of het verhaal van de plek voldoende is meegenomen in de planvorming. Dit vraagt minimaal om een verduidelijking van de huidige werkwijze.

Van september 2020 tot heden is onderzocht hoe een concretere invulling kan worden gegeven aan alles wat 'Heerlense school' wordt genoemd. Een evaluatie is gestart om richting te geven aan de juiste koers die gekozen dient te worden. Vervolgens is gekeken naar de verschillende bouwstenen die noodzakelijk, dan wel wenselijk zijn.

Bevindingen
Betrokken partijen
Heerlen kent een veelvoud aan deskundige partijen[1] die wensen mee te denken over een kader Ruimte en Erfgoed. Iedereen spreekt op zijn eigen wijze vol passie over de Heerlense geschiedenis en toont begrip voor de andere betrokkenen. Deze gemeenschappelijke deler zorgt dat er voldoende basis ligt voor samenwerking. Door het bepalen van een toekomstrichting en duidelijkheid over de inzet van de gemeente kan een afwachtende houding bij sommige partijen worden opgeheven. Ook ligt er de wens om toegankelijker te zijn voor iedere Heerlenaar.

[1] Commissie Ruimtelijke Kwaliteit Heerlen, de indieners van het initiatiefvoorstel, Stichting Historische Kring 'Land van Herle', Cuypersgenootschap, Vrienden van SCHUNCK architectuur, Open Monumentendag Heerlen, diverse medewerkers domein ruimte, Atelier Stadsrevisie

Termen 'Heerlense school' en 'historiserend'
De verschillende interpretaties over de terminologie blijven bestaan. De Heerlense school heeft in ieders hoofd een andere betekenis. Dit geldt ook voor de term historiserend. Het staat voorop dat we de uitgangspunten eerst helder dienen te krijgen. Een eenduidige definitie van de terminologie en daarmee ook de opgave is daartoe belangrijk.

Sloop van monumenten
We willen voorkomen dat ons kostbare erfgoed gesloopt wordt. Er is een urgentie om instrumentarium in te zetten om onze (toekomstige) monumenten voor sloop te behoeden. Het helpt in de discussie om de panden waar geen discussie over is simpelweg de juiste bescherming te geven. Daartoe wordt er gewerkt aan een lijst met te beschermen gebouwen. Begin 2021 zal een korte lijst met circa 50 panden gereed zijn. Op de langere termijn zal er gewerkt worden naar een alomvattende lijst.

(In)formele verzoeken in het C-team en Initiatievenkamer
Initiatiefnemers melden zich vaak al voor het aanvragen van hun formele plan bij de gemeente. Plannen die niet voldoen aan het bestemmingsplan worden behandeld in het B-team en de complexe plannen in het C-team. Er wordt vervolgens getoetst aan het gemeentelijk beleid. Diverse disciplines zijn hierin vertegenwoordigd waardoor een integraal advies wordt verzorgd. Bij formele plannen toets je aan wettelijke kaders (o.a. Nota Ruimtelijke Kwaliteit Heerlen en Structuurvisie Heerlen). Deze kaders zijn gericht op het behoud en herstel van ons rijke historische verleden, maar werken met een globale en algemene beschrijving. Ze zouden concreter van aard mogen zijn. Een aanzienlijke stap kan worden gemaakt bij de herziening van de Nota Ruimtelijke Kwaliteit Heerlen. Deze is gepland na de invoering van de Omgevingswet in 2022. Voor informele verzoeken is er meer ruimte om in overleg te treden met initiatiefnemers.

Ontbreken van gecentraliseerde erfgoedinformatie
Er is geen gedetailleerd overzicht van ons erfgoed in algemene zin. Hierdoor ontbreekt een goede basis om snel een inschatting te kunnen maken over de eventueel aanwezige waardes. Hoe eerder bijzonderheden van een gebied aan een eigenaar kunnen worden medegedeeld hoe makkelijker dit in eventuele plannen zal worden opgenomen. Het kost nu zeer veel tijd om informatie uit diverse systemen te halen (intern/extern) of gegevens zijn simpelweg (nog) niet aanwezig. Een systeem waarin alle data centraal beschikbaar is kan hierbij helpen.

Omgevingswet
In de begroting 2021 zijn keuzes gemaakt rondom de invoering van de Omgevingswet in Heerlen. Volgens de minimale criteria zullen een aantal zaken opgepakt worden. De Omgevingswet is er op gericht om het omgevingsrecht inzichtelijk te maken, leefomgeving centraal te stellen, ruimte voor lokaal maatwerk en snellere besluitvorming bij ruimtelijke

initiatieven. Hierdoor kent het een grote samenhang met de grondgedachte van de ‘Heerlense school’.

Onze ambitie
Het materiële en immateriële erfgoed van de stad moet aan de basis staan van alle ruimtelijke ontwikkelingen en moet in de Omgevingsvisie en omgevingsplannen verder vorm krijgen de komende jaren. Dit moedigt ons nog meer aan om ons verleden als inspiratiebron te gebruiken bij nieuwe ontwikkelingen. De stad is bewust van haar verleden, maar heeft ook de blik op de toekomst gericht. Het respectvol omgaan met cultuurhistorische en karakteristieke ruimtelijke structuren en elementen dient een voorwaarde te zijn. Het behoud en versterking van deze waarden en structuren draagt in hoge mate bij aan de identiteit van de stad en de herkenbaarheid bij inwoners en bezoekers.

Op dit moment wordt er getracht uitvoering te geven aan deze ambitie binnen de beschikbare mogelijkheden. In de praktijk blijkt dit niet altijd voldoende te zijn. Er is meer nodig om van Heerlen een schoolvoorbeeld te maken over hoe om te gaan met een rijk verleden.

Wat doen we nu al?
De huidige uitgangpunten zijn te vinden in de Structuurvisie Heerlen en de Nota Ruimtelijke Kwaliteit Heerlen 2011. Ze vormen de leidraad dan wel de boordelingscriteria waaraan ontwikkelingen in de gebouwde omgeving worden getoetst. Op deze wijze hebben wij onze ruimtelijke kwaliteitsuitgangspunten beleidsmatig geborgd binnen toekomstige ontwikkelingen. Daarbij geldt het adagium “waarde boven winst” als een zeer belangrijk uitgangspunt. Ons huidige ruimtelijke beleid is reeds gericht op het behoud en herstel van ons rijke historische verleden. Er wordt echter gewerkt met een globale en algemene beschrijving. Een herziening is gepland na invoering van de Omgevingswet.

Ook op het gebied van erfgoed wordt gewerkt aan nieuwe kaders. Allereerst door het vaststellen van een erfgoedverordening (begin 2021) die voldoet aan de wettelijke criteria. Dit is de basis voor het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. Daaropvolgend zal ook tot de daadwerkelijke bescherming worden overgegaan. Per pand zal hiervoor een redengevende beschrijving opgesteld worden.

Wat is onze wens?
Om erfgoed duurzaam een plek te geven en dit bij ruimtelijke ontwikkelingen voldoende te kunnen meenemen wordt in 2021 aan de volgende punten gewerkt.

DOEL: Voorkomen niet-gewenste sloop

- Vaststellen erfgoedverordening om bescherming juridisch te kunnen verankeren
- Aanwijzen gemeentelijke monumenten (op basis van een korte lijst)
- Opstellen lange lijst met potentiele monumenten en dialoog over wijze van bescherming
- Een signaleringsfunctie is van belang. Zonder beleidsmatige verankering, dan wel wettelijke bescherming zijn er op die manier al winsten te behalen. Er wordt reeds meegewerkt aan de Erfgoedkaart Limburg. Verdere stappen hierin zijn wenselijk.

DOEL: Dialoog over erfgoed in Heerlen

- Heerlen kent een veelvoud aan deskundige partijen die wensen mee te denken in beleidsvorming en bij ruimtelijke ontwikkelingen. Iedereen spreekt op zijn eigen wijze vol passie over de Heerlense geschiedenis en toont begrip voor de andere betrokkenen. Er ligt voldoende basis voor een goede samenwerking, maar partijen kennen elkaar nog niet altijd even goed. Ook ligt er de wens om toegankelijker te zijn voor iedere Heerlenaar.
- Discussie in een interactieve vorm rondom terminologie 'Heerlense school' en 'historiserend' en daarmee ook de opgave
- Werken aan een tastbaar resultaat van de samenwerking

DOEL: Goede verankering conform Omgevingswet

- Aanhaking bij het programma Omgevingswet is noodzakelijk. Keuzes in dit programma hebben een direct effect op de 'Heerlense school'. Hieronder valt ook de keuze om in 2021 volgens minimale criteria een aantal zaken op te pakken. Er wordt nu onderzocht of voor dit onderwerp in 2021 pilots uitgezet kunnen worden. Hiermee worden enerzijds al stappen gemaakt worden in de cultuuromslag en anderzijds worden er geen keuzes rondom de omgevingswet geforceerd.
- De herziening van de Nota Ruimtelijke Kwaliteit is een enorme klus en ingepland na de invoering van de Omgevingswet in 2022. De dialoog rondom erfgoed en ruimtelijke kwaliteit is onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een deel van dit project zou naar 2021 geschoven dienen te worden, waardoor de kaders van dit nieuwe plan al bepaald zijn. De exacte uitwerking kan dan in 2022 volgen.
- De werkzaamheden van de commissie Ruimtelijke Kwaliteit dienen vóór de invoering van Omgevingswet (1 januari 2022) juridisch verankerd te zijn in een nieuwe verordening, waarna de leden opnieuw benoemd worden. De huidige werkwijze wordt dan opnieuw vastgelegd.